

Multimedia texnologiyalarının tədrisə tətbiqi imkanları

Ayşə Ramis qızı Həsənova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
E-mail: aysehesenova97@gmail.com

Rəyçilər: p.ü.f.d., dos. S.S. Həmidov,
t.ü.f.d., dos.A.M. Quliyev

Açar sözlər: multimedia, texnologiya, tədris, dərslik, elektron, proyektor, avtomatlaşdırılmış

Ключевые слова: мультимедиа, технология, обучения, руководство, электронный, проектор, автоматизированный

Key words: multimedia, technologies, education, textbook, electron, projector, automation

Multimedia öz istifadəsini müxtəlif sahələrdə məsələn, reklam, incəsənət, təhsil, tibb, riyaziyyat, biznes, elmi tədqiqat və s. sahələrində tapır. Təhsildə kompyuter tədris kurslarının, ensiklopediya və külliyyatların, məlumat kitablarının yaradılmasında multimediyadan istifadə olunur.

Multimedia texnologiyaları tədris prosesini zənginləşdirir, tədrisin daha effektiv olmasına imkan yaradır. Bu gün təhsil prosesinin informasiyalaşdırılmasının ən perspektiv istiqamətlərindən biri multimedia texnologiyalarıdır. Metodiki və proqram təminatın, maddi bazanın təkmilləşdirilməsi, müəllim heyətinin ixtisasının artırılması müasir informasiya texnologiyalarının təhsildə uğurlu tətbiqində görünür. Ümumi təhsil sistemində yeni metodiki yanaşmalar açılması multimedia və telekommunikasiya texnologiyaları ilə əlaqədardır. Multimedia texnologiyalarından tədris prosesində istifadə olunması böyük həcmli informasiyaların etibarlı və uzunmüddətli saxlanmasına, çoxkomponentli informasiya mühitinin formalaşdırılmasına, informasiyanın işlənməsinin və istifadəsinin sadəliyinə, interaktivliyinə imkan verir. Multimedia texnologiyalarının vasitəsi ilə bütün fənlər üzrə elektron tədris və metodiki resurslar yaradılır və onların vasitəsilə aparılan dərslər dinləyicilər üçün çox yaddaqalan və cəlbedici olur.

Multimedia texnologiyalarının tətbiq etməklə elektron dərsliklər yaradılır ki, həmin elektron dərsliklərin vasitəsilə dərslər kompyuter siniflərində keçirilir. Dərslər multimedia proyektorlarından, sorğulardan, avtomatlaşdırılmış təlim sistemlərindən, müxtəlif proqramların video-yazılış işlərindən və s. istifadə etməklə keçirilir. Multimedia texnologiyalarının köməyi ilə yaradılan elektron dərsliklər tətbiq olunan tədris aşağıdakı üstünlüklərə malikdir:

- Daimi olaraq yeniləmə imkanı;
- Animasiyadan, rəngli qrafikadan, səsli təsvirdən, hipermətndən istifadə imkanı;
- Nəşrin çoxaldılması üçün kiçik xərclər;
- İnteraktiv veb-elementin (testlət və ya işçi dəftərin) yerləşdirilməsi imkanı;
- Materialın çoxlu hiperistinadlar sayəsində qeyri-xətti ötürülməsi imkanı;
- Təhsil saytlarında və ya elektron kitabxanalarda əlavə ədəbiyyatla hiperəlaqənin yaradılması imkanı və s.

Elektron dərsliklərdən istifadə etməklə tədris prosesi texnoloji və nəticəli olur. Öyrənilən materialın dərin və dərk edilmiş şəkildə mənimsənilməsi üçün elektron dərsliklər müxtəlif

materialları operativ birləşdirməyə imkan verir. Öyrənənlərin yaradıcılığa hazırlığı, onların marağı, yeni biliklərin alınmasına tələbat və sərbəstliyin hiss olunması əsas nailiyyətdir. Multimedia dərslərlərində (yəni elektron dərslərlərdə) klaviatura və mausun (siçanın) düşünülmüş qarşılıqlı əlaqəsi başqa medialarla birləşərək hazırkı, müasir tədris texnologiyasına bir üstünlük də əlavə edir. Multimediadan istifadə etməklə konkret təlim tapşırıqlarının yerinə yetirilməsi, onun təhsildə çox səmərəli olduğunu göstərir.

Multimedia texnologiyalarından istifadə təcrübəsi aşağıdakıları göstərir:

- Alqoritmik təfəkkür üslubu inkişaf edir;
- Optimal qərarlar qəbul etmək, variativ hərəkət etmək bacarığı formalaşır;
- Öyrənənlərin işə olan maraq və aktivliyi kəskin surətdə artır;
- Müəllim ətalətli işlər kütləsindən azad olur və əldə edilmiş nəticələr arasında yaradıcı fəaliyyət imkanı yaranır.

Elektron dərslərlərin hazırlanması xüsusiyyətləri. Multimedia təqdimatlarını hazırlayan zaman tədris bir tərəfdən telekommunikasiya şəbəkələrinin və müasir informasiya texnologiyalarının bizə təqdim olunan proqram vasitələrinin imkanlarından maksimal istifadəni, digər tərəfdənsə təlim kurslarının yaradılmasının didaktik prinsiplərini, ekrandan və çap əsasında qəbul olunan informasiyanın psixoloji xüsusiyyətlərinə tələbatı nəzərə almaq lazımdır. Digər formada desək, multimedia təqdimatlarının səmərəliliyi istifadə olunan materialların keyfiyyətindən və bu prosesdə iştirak edən müəllimlərin ustalığından asılıdır. Ona görə də pedaqoji məzmunlu təşkilat multimedia təqdimatlarında üstün (prioritet) məsələ hesab olunur və buradan müasir dərslərin multimedia təqdimatlarından istifadəsilə qurulması məsələsində pedaqoji müddəaların konseptual zəruriliyi yaranır.

Elektron dərslərlərdə (hansı ki, multimedia texnologiyalarının tətbiqi ilə yaradılır) aşağıdakı tələbləri nəzərə almaq lazımdır:

- Motivasiya;
- Tədris məqsədli tamaşa;
- Tədris materialının qavranılmasına zəmin yaradılması;
- Tədris materialının verilməsi.

Multimedia öyrədici təqdimatları materialı aydın və rahat təsəvvür etməyə imkan verir və müəllimlərə yardım üçün nəzərdə tutulur. Deyə bilərik ki, hətta bu, ən sadə qrafiki vasitələrin tətbiqini həyata keçirmək üçün çox səmərəli vasitə hesab etmək olunur. Bütün idrak alətlərindən olan multimedia, ən yaxşı formada qavrayışın bütün modallığı aid olmaqla, müxtəlif üsullarla bilik verməyi mümkün edir. Multimedia vasitələriylə işləyərkən öyrənilən materialın özünü istifadəsi üçün sərəncam alır. Biliklərin təqdim olunmasına və mənimsəmə prosesinə multimedia daha çox yaradıcı yanaşmasını həyata keçirir.

Zənnimizcə, tədris prosesində multimedyanın daha progressiv imkanlarından interaktiv çoxkanallı idrak vasitəsi kimi istifadə olunur. Öyrənənlərin təlim sistemində yaradıcı yanaşması, xüsusi multimedia/hipermedia layihələrinin özləri tərəfindən hazırlanması, fənn hazırlığında nizam-intizamın bütün blokları üzrə multimediadan tədris məqsədilə daim istifadə olunması ənənəvi tədris prosesini yaradıcı və inkişaf edən şəkildə dəyişməyə imkan verir. Müasir təhsil islahatı isə təkcə bu şərtlə keçirilə bilər ki, informasiya təhsilinin elektron mənbələri yaradılsın.

Məqalənin aktuallığı. Müasir dövrdə multimedia texnologiyalarının tədrisə tətbiqi imkanlarının əhəmiyyəti baxımından məqaləni aktual hesab etmək olar.

Məqalənin elmi yeniliyi. Elmi yenilik ondan ibarətdir ki, məqalədə multimedia texnologiyalarının köməyiylə yaradılan elektron dərslərlərin tətbiqi zamanı yaranan üstün cəhətlər

sadalanır, bu texnologiyalardan istifadənin əhəmiyyəti konkret nümunələr vasitəsilə göstərilir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən orta ixtisas və orta ümumtəhsil məktəblərinin müəllimləri, eləcə də tələbə və magistrantlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. Андерсен Бент Б. Мультимедиа в образовании [Текст] / Катя ван ден Бринк. М.: Дрофа, 2007.
2. Крапивенко, А.В. Технологии мультимедиа и восприятие ощущений. М.: Бином. Лаборатория знаний, 2009.
3. R.Mahmudzadə, İ.Sadıqov, N.İsayeva. Bakı: Yaznəşr, 2015, 96 s. (s. 28 – MULTİMEDİA) //
4. Cauble, Elizabeth; Thurston, Linda (4 July 2000). "Effects of Interactive Multimedia Training on Knowledge, Attitudes, and Self-Efficacy of Social Work Students". *Research on Social Work Practice*. 10 (4): 428–437.
5. Izquierdo, Jesús; Simard, Daphnée; Garza Pulido, María Guadalupe (2015). "Multimedia Instruction & Language Learning Attitudes: A Study with University Students". REDIE. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*.

A.P. Гасанова

Возможности применения мультимедийных технологий в образовании

Резюме

В статье рассказывается о сферах применения мультимедийной технологии, использовании интерактивных мультимедийных технологий в учебном процессе, особенностях издания электронных учебников и др.

A.R. Hasanova

Opportunities for the application of multimedia technologies in education

Summary

The article gives application spheres of multimedia technologies, usage of interactive multimedia technologies in the teacher process, features on preparation of e-textbooks and etc.

Redaksiyaya daxil olub: 10.08.2020